

Polemika, diskusijski prispevek/1.21

Blaž Telban

SLOVENSKA ETNOLOGIJA – TRNULJČICA, KI SPI?

*Za razmišljanje o poti,
ki jo je prehodila
slovenska etnologija v
dobrih dveh desetletjih,
je čas pred posvetom z
naslovom Slovenska*

*etnologija v zavesti sodobne družbe, ki ga
organizira Slovensko etnološko društvo,
verjetno pravi, saj društvo praznuje 25-letnico
ustanovitve. Takrat je bilo namreč zaradi
polemik ali etnografija ali etnologija po
šestindvajset letih delovanja razpuščeno
Slovensko etnografsko društvo in ustanovljeno
etnološko.*

Če so predvojni etnologiji očitali, da je bila zaradi proučevanja starozitnosti "nagnjena" v desno, pa je povojni čas žal ni izravnal, pač pa poskušal podrediti socialističnemu družbenemu razvojnemu toku. Učinek ni bil samo nagib v levo, sledila je tudi otrplost. Raziskovalci slovenskega življenja so bili vse do 2. svetovne vojne vezani na srednjeevropski prostor, kar se je metodološkem smislu nadaljevalo tudi pri mnogih etnologih v povojnem času¹. Etnologija, ki je bila metodološko strokovno opredeljena kot historična, dialektična in materialistična je bila seveda drugačna². Tistim, ki se temu niso želeli podrediti, je bila namenjena kritika. Tako se je takrat razširilo mišljenje, da se moramo, če hočemo biti družbeno angažirani, zanimati za vzroke pojavov, za tendence v razvoju in za nosilce posameznih teženj. Seveda pa tudi pozitivisti, ki hočejo biti nepristranski in pri soočenju družbenih sil nevtralni, to v resnici niso. S svojim stališčem se dejansko postavljajo na povsem določeno stran³. Slovenski etnologiji je bilo celo očitano, da je za

naprednimi težnjami v družbi rahlo zaostajala že od konca preteklega stoletja, nato pa vedno bolj. Ideološko je bilo sodelovanje vzpostavljeno z ostalimi socialističnimi državami, predvsem s Sovjetsko zvezo in Poljsko. Danes najstarejši živeči slovenski etnolog Vilko Novak je vedel, da razvoj stroke sloni na pretoku znanstvenih informacij, zato je v petdesetih letih tega stoletja strnil pozitivne prvine preteklega narodopisja in napredne smeri tedanjih evropskih etnoloških tokov, predvsem norveškega etnologa Sigurda Erixona in njegovo poudarjanje treh etnoloških razsežnosti: časa, prostora in družbenosti ter švicarskega etnologa Richarda Weissa in težnjo po funkcionalistični metodologiji⁴. Njegovi cilji, da bi se slovenska etnologija zlila v mednarodne strokovne tokove, so bili še daleč. Slovenska etnologija, vezana predvsem na svoje srednjeevropske korenine, je počasi tonila v spanje v smislu objav slovenskih etnologov v tujih mednarodno priznanih revijah. Vzrokov je več, pomembna pa sta dva, in sicer: primerljivost z zahtevami, ki jih danes pogojujejo vodilne humanistične znanosti v svetu, in nepotrebnost, saj lahko v znanstvenih in pedagoških ustanovah zaposleni etnologi napredujejo brez objav v mednarodno priznanih revijah. Še težje je z objavo knjig pri priznanih tujih založbah. Žal je izjem manj, kot je prstov na rokah. Tako sta v letih 1968 in 1973 pri založbi dr. Rudolfa Trofenika v Muenchnu izšli brošuri Zmage Kumer⁵ in Vilka Novaka⁶. Leta 1988 je pri ekvadorski

1 Borut Brumen, Uveljavitev britanske "anthropology at home", v: Janez Bogataj (et al), Kolesar s Filozofske, Zbornik v počastitev 90-letnice prof. dr. Vilka Novaka, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo, Filozofska fakulteta, Zbirka Župančičeva knjižnica, št.4, Ljubljana 2000, 118.

2 Slavko Kremenšek, Je naša metodološka usmerjenost ustrezna? v: Etnologija in sodobna slovenska družba, Slovensko etnološko društvo in Posavski muzej Brežice, knjiga 5 Brežice 1978, 49.

3 Boris Zihnerl, Temelji marksistične obče sociologije, Ljubljana 1974, 14-16.

4 Ingrid Slavec Gradišnik, Redefinicija slovenskega narodopisja v objemu evropske etnologije ali "o bistvu etnografije in njeni metodi" – še enkrat, v: Janez Bogataj (et al), Kolesar s Filozofske, Zbornik v počastitev 90-letnice prof. dr. Vilka Novaka, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo, Filozofska fakulteta, Zbirka Župančičeva knjižnica, št.4, Ljubljana 2000, 99.

5 Zmaga Kumer, Das slowenische Volkslied in seiner Mannigfaltigkeit, Litterae Slovenicae I, dr. dr. Rudolf Trofenik, Muenchen 1968.

6 Vilko Novak Über den Charakter der Slowenischen Volkskultur in Kärnten, Litterae Slovenicae IX, dr. dr. Rudolf Trofenik, Muenchen 1973.

založbi, specializirani za indijansko tematiko, izšlo delo **Blaža Telbana** o kolumbijskih Indijancih⁷, 1996. leta sta Ivanu Šprajcu izšli dve knjigi v Mehiki^{8,9}, Niku Kuretu pa posthumno knjiga Praznično leto Slovencev v Avstriji¹⁰. Borutu Telbanu je 1998. leta izšla knjiga pri prestižni založbi Clarendon Press - Oxford, ki izdaja izvrstne etnografije in novosti v analizi, knjiga, katere osnovo tvori **terensko delo na Papui Novi Gvineji**¹¹. V letošnjem letu je Božidar Jezernik v Sarajevu izdal prevod svoje knjige V deželi, kjer je vse narobe¹². Da ni vse tako črno, priča odprtost slovenske etnologije, ki se kaže na več področjih, kot so: aktivno sodelovanje na mednarodnih posvetovanjih, raziskovanje slovenskih etnologov, tako slovenskega etničnega prostora kot tudi neslovenskega, raziskovanje slovenskega etničnega prostora tujih strokovnjakov in objavljane tujih avtorjev v naših revijah. Lahko se pohvalimo s predavanji tujih strokovnjakov pri nas, kar gre v največji meri zahvala Mednarodni mediteranski etnološki poletni šoli, ki je doslej potekala že sedemkrat in gostila več kot štirideset predavateljev iz različnih držav, med njimi iz Velike Britanije, Francije in ZDA, ki danes predstavljajo vodilno silo na etnološko-antropološkem področju. Manj pa smo zastopani, ko gre za predavanja slovenskih strokovnjakov na tujih univerzah in institucijah. Pomembno je tudi, da omenimo sodelovanje med Inštitutom za slovensko narodopisje ZRC SAZU in Univerzo v Vidnu z Oddelkom za jezike in kulturo srednjevzhodne Evrope, ki izdajata revijo *Studia mythologica Slavica* in jo lahko prištevamo med vodilne publikacije, ki zadevajo mitologijo Vzhodne Evrope. Slovenski etnografski muzej, ki je bil vrsto let zaradi nerešenih prostorov v nekakšnem zamrznjenem stanju, se počasi prebuja. Seveda so tu še vedno spori okoli gradu Goričane, kljub temu pa upam, da jim bo aktivno delovanje na področju razstavljanja neevropskih kultur, ki se kaže tudi v zadnji razstavi *Svilena mavrica*, grad vrnilo v njihov objem, kar bi koristilo celotni etnološki srenji.

Prav tako bi bilo škoda, da bi zaradi razglabljanj, ali etnologija ali socialna ali kulturna antropologija, ki so bila v zadnjih desetih letih že kar moteča, trpela stroka. Zgolj ime ne bo zagotovilo kvalitete in primerljivosti, ki sta tako za domačo kot mednarodno afirmacijo nujno potrebni.

Kaj je torej s slovensko etnologijo? Je res speča Trnuljčica ali pa se je že prebudila iz zakletga spanja, bo pokazal tudi posvet na gradu Kromberk pri Novi Gorici.

7 Blaž Telban, Grupos étnicos de Colombia, Etnografía y Bibliografía. Ediciones Abya -Yala MLAL (Movimiento Laicos para América Latina) Colección 500 años 3, Quito Ecuador, Roma 1988.

8 Ivan Šprajc, La estrella de Quetzalcóatl, El planeta Venus en Mesoamérica, Editorial Diana, Mexico 1996.

9 Ivan Šprajc, Venus, lluvia y maíz, Simbolismo y astronomía en la cosmovisión mesoamericana, Instituto nacional de Antropología e Historia Mexico 1996.

10 Niko Kuret, Das festliche Jahr der Slowenen, Brauchtum im Jahreslauf, Hermagoras, Celovec etc. 1996.

11 Borut Telban, Dancing Through Time, A Sepik Cosmology, Oxford studies in social and cultural anthropology, Clarendon Press, Oxford 1998.

12 Božidar Jezernik, Zemlja u kojoj je sve naopako: prilozi za etnologiju Balkana, Biblioteka Meridijani, Sarajevo, Bemust 2000.